

DOI: 10.26693/jmbs07.02.303

УДК 796.03-056.313

Передерій А. В.¹, Смирновський С. Б.¹, Тевлін Л. Д.²

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У СПОРТИВНОМУ РУСІ ОСІБ З ВІДХИЛЕННЯМ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ

¹Львівський державний університет фізичної культури і спорту імені Івана Боберського,
Львів, Україна

²Львівський національний університет природокористування, Львів, Україна

Мета дослідження – виявити особливості розвитку міжнародного спортивного руху Спеціальних Олімпіад на сучасному етапі (від 2003 року по теперішній час).

Матеріал та методи. В статті проаналізовано особливості міжнародного спортивного руху осіб з відхиленнями розумового розвитку на сучасному етапі – в період від 2003 до 2019 року. Викладено розв'язання таких завдань: охарактеризувати основні історичні події розвитку міжнародного спортивного руху Спеціальних Олімпіад в III періоді (від 2003 року); встановити динаміку кількісних показників розвитку міжнародного спортивного руху Спеціальних Олімпіад на сучасному етапі; виявити сучасні тенденції міжнародного спортивного руху Спеціальних Олімпіад.

Результати. При аналізі враховано тенденції гуманізації, демократизації та інтеграції глобального суспільства, що стали підґрунтям потужного розвитку адаптивного спорту. Для аналізу окресленого періоду використовувалися кількісні показники розвитку програм Спеціальних Олімпіад: загальна кількість спортсменів (зросла більше ніж у 2 рази), кількість тренерів (зросла в 2,2 рази), кількість змагань (зросла у 3,5 рази), кількість партнерів (зросла в 2,2 рази), а також зміст та характеристики основних подій (в т.ч. і неспортивних), що є невід'ємною складовою міжнародного руху Спеціальних Олімпіад. В результаті проведених досліджень уточнено тенденції розвитку міжнародного спортивного руху осіб з відхиленнями розумового розвитку.

Висновки. В порівнянні з попередніми літературними даними, що характеризують явище впродовж тривалого історичного періоду вперше додатково виокремлено такі тенденції: активна співпраця зі спонсорами (розширення кола партнерів), що забезпечує стабільний подальший розвиток; запровадження кампанія #InclusionRevolution; започаткування глобальних неспортивних подій з метою популяризації руху Спеціальних Олімпіад, руйнування стереотипів негативного ставлення до осіб з інтелектуальними вадами (форуми, саміти, конгреси).

Ключові слова: особи з відхиленням розумового розвитку, міжнародний спортивний рух, сучасний етап, тенденції.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дана робота є фрагментом НДР Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського «Соціальні практики сучасного спорту», № держ. реєстрації 0121U100524.

Вступ. Сучасний міжнародний спортивний рух є динамічним різноманітним явищем, яке охоплює різні соціальні практики спорту, що відрізняються спрямованістю діяльності, програмою та системою змагань, залученням різних верств населення тощо. Вичерпне уявлення про сучасний міжнародний спортивний рух неможливе без характеристики його повноправної складової – адаптивного спорту [1, 2]. В останні десятиліття тенденції гуманізації, демократизації та інтеграції глобального суспільства стали підґрунтям потужного розвитку адаптивного спорту. В змаганнях адаптивного спорту беруть участь особи з інвалідністю різних нозологій, в т.ч. і з вадами інтелекту. Спортсмени з вадами інтелекту нині змагаються у двох напрямках адаптивного спорту в міжнародному олімпійському русі – в паралімпійському та спеціальному олімпійському спорті. Спеціальні Олімпіади мають цікаву історію (як відомо їх було створено у 1968 році в США з ініціативи Юніс Кеннеді Шрайвер), широкую географію, унікальну систему змагань. 50 років успішного існування Спеціальних Олімпіад, постійне зростання усіх показників розвитку (учасників змагань, країн, видів спорту, волонтерів, організацій-партнерів тощо) довели прогресивність та значний соціальний запит на діяльність Спеціальних Олімпіад [3, 4].

Разом з тим, в теперішній період спостерігаються суттєві зміни в спортивній галузі на міжнародному рівні: значне зростання соціальної значущості спорту, перегляд світоглядних засад, розгортання інтегративних процесів тощо, що також характерно для адаптивного спорту, зокрема Спеціальних Олімпіад [5, 6]. В попередніх дослідженнях виділено новий, починаючи з 2003 року, III період розвитку цього виду соціальної практики спорту – період глобалізації руху Спеціальних Олімпіад. Його відправною точкою були XI Всесвітні літні ігри Спеціальних Олімпіад, що були проведені за межами США в м. Дублін (Ірландія) [4].

Слід зазначити, що історичні аспекти руху Спеціальних Олімпіад достатньо повно представлені в науковій та методичній літературі, охарактеризовано створення та функціонування Міжнародної організації Спеціальних Олімпіад, проведення I – XI Міжнародних Ігор Спеціальних Олімпіад, еволюцію програми змагань в попередні роки, розвиток волонтерського руху тощо. На цьому тлі важливим завданням є вивчення, аналіз та узагальнення різнопланової інформації щодо сучасного етапу розвитку міжнародного спортивного руху для осіб з відхиленням розумового розвитку.

Мета **дослідження** – виявити особливості розвитку міжнародного спортивного руху Спеціальних Олімпіад на сучасному етапі (від 2003 року по теперішній час).

Завдання:

1. Охарактеризувати основні історичні події розвитку міжнародного спортивного руху Спеціальних Олімпіад в III періоді (від 2003 року).
2. Встановити динаміку кількісних показників розвитку міжнародного спортивного руху Спеціальних Олімпіад на сучасному етапі.
3. Виявити сучасні тенденції міжнародного спортивного руху Спеціальних Олімпіад.

Методи дослідження: теоретичного рівня: аналогія, аналіз та синтез, історичні методи (порівняльно-історичний та ретроспективний); соціологічні методи дослідження: аналіз документальних матеріалів; методи математичної статистики.

Наукова новизна:

- вперше здійснено детальну характеристику основних подій міжнародного спортивного руху Спеціальних Олімпіад для осіб з відхиленням розумового розвитку в III періоді їх розвитку.
- вперше встановлено динаміку кількісних показників розвитку міжнародного спортивного руху Спеціальних Олімпіад на сучасному етапі (кількість спортсменів, кількість тренерів, співвідношення кількості спортсменів і тренерів, кількість змагань, кількість акредитованих програм, показники розвитку волонтерських програм тощо).
- вдосконалено наукові положення щодо тенденцій розвитку міжнародного спортивного руху Спеціальних Олімпіад на сучасному етапі.
- набули подальшого розвитку знання історичних та організаційних аспектів руху Спеціальних Олімпіад.

Результати дослідження. Проведений аналіз наукової та методичної літератури свідчить про динамічність процесів розвитку програм Спеціальних Олімпіад в світі на сучасному етапі. В фундаментальних наукових працях описана періодизація ігор Спеціальних Олімпіад, яка включає три періоди:

- I період – 1968-87 рр. – період до офіційного визнання руху Спеціальних Олімпіад Міжнародним олімпійським комітетом; проведення I-VII Міжнародних ігор Спеціальних Олімпіад.
- II період – 1991-1999 рр. – період після офіційного визнання руху Спеціальних Олімпіад Міжнародним олімпійським комітетом; набуття Іграми Спеціальних Олімпіад всесвітнього характеру, залучення до них національних програм незалежних країн – колишніх республік СРСР; проведення VIII-X Всесвітніх ігор Спеціальних Олімпіад [6].
- III період – від 2003 року – період глобалізації руху Спеціальних Олімпіад; з XI Всесвітніх літніх ігор Спеціальних Олімпіад, що були проведені за межами США в м. Дублін (Ірландія). Межі періодів визначаються роком проведення літніх Всесвітніх ігор Спеціальних Олімпіад з віднесенням наступних зимових Всесвітніх ігор Спеціальних Олімпіад до попереднього періоду.

Разом з тим, в попередніх дослідженнях та в інших наукових джерелах узагальнена інформація щодо функціонування цього напрямку адаптивного спорту охоплює період до 2012 року – року проведення VIII Всесвітніх зимових ігор Спеціальних Олімпіад Нагано (Японія). **Гіпотезою** даного дослідження є припущення про те, що вплив загальної динамічності розвитку суспільства та, зокрема спорту, в т.ч. руху Спеціальних Олімпіад, призвела до змін у напрямках розвитку цього руху, що може бути підставою для виокремлення наступного – четвертого періоду. Відповідно завданнями дослідження було детальний аналіз усіх подій руху Спеціальних Олімпіад від 2003 року по теперішній час.

Отже, з 21 по 28 червня 2003 р. у Дубліні, Ірландія, відбулись XI Всесвітні літні ігри під гаслом «Розділимо почуття». В іграх взяло участь близько 160 національних делегацій, 7000 спортсменів, 28000 родичів та друзів. Організаторам змагань допомагали 30000 добровільних помічників, зокрема, мешканці 177 міст та селищ Ірландії. «Проведення ігор за межами США – важливий крок у спробі глобалізації, – сказав президент Спеціальних Олімпіад Тімоті Шрайвер. Ірландія – ідеальне місце для зустрічі, де можна сконцентрувати увагу усього світу на мужності спеціалістів, які приїхали з різних куточків світу».

30 жовтня 2004 року Президент США Джордж Буш вперше на законодавчому рівні затвердив програму фінансової підтримки Спеціальних Олімпіад в розмірі 15 мільйонів доларів кожен рік протягом п'яти років.

У лютому 2005 року в Нагано (Японія) відбулися восьмі Всесвітні зимові ігри Спеціальних Олімпіад за участі 1800 спортсменів з 84 країн світу. 23 грудня 2005 року відбулася кінопрем'єра по всій території Канади та Сполучених Штатів фільму братів Фарреллі «Ringer» («Симулянт»). Кінострічка присвячена тематиці Спеціальних Олімпіад, до роботи над фільмом було залучено більш ніж 150 спортсменів. Співпраця його виробників зі Спеціальною Олімпіадою кинула виклик руйнівним стереотипам і негативному ставленню до людей з обмеженими розумовими можливостями.

У 2006 році кількість спортсменів Спеціальних Олімпіад досягає 2,5 мільйона. З такою кількістю учасників рух Спеціальних Олімпіад стає одним зі світових лідерів в просуванні прав і можливостей, зміни політики щодо відношення до осіб з вадами інтелекту в 165 країнах світу. 10 червня 2006 року Президент США Джордж Буш влаштовує святковий вечір в Білому домі на честь Спеціальних Олімпіад, відзначаючи їх значний прогрес в останні роки. Захід також було присвячено святкуванню 86-річчя засновниці Спеціальних Олімпіад Юніс Кеннеді Шрайвер.

Важливою подією 2007 року були літні Всесвітні ігри Спеціальної Олімпіади, що відбулися 2-11 жовтня у м. Шанхай (Китай). В змаганнях взяли участь 7500 спортсменів з 164 країн світу. Вперше Всесвітні літні ігри були проведені в Азії. На цих змаганнях Китай був представлений найбільшою делегацією – понад 1200 спортсменів. Підготовка до всесвітніх ігор сприяла залученню великої кількості спортсменів. За п'ятирічний період Спеціальна Олімпіада Китаю зросла з 50000 до 700000 спортсменів. Ігри відзначилися проведенням сімейного саміту за участі 43 делегатів з 40 країн світу. Загалом, на Іграх були присутні представники майже 4000 родин спортсменів з 83 країн. Ігри також увійшли в історію руху Спеціальних Олімпіад як глобальна медіа-подія, до якої було залучено 1400 журналістів зі 120 країн.

2008 рік відзначився святкуванням 40-річчя Спеціальних Олімпіад як глобального руху, що охопив більш ніж 180 країн світу та майже 3000000 спортсменів.

В лютому 2009 року відбулися Всесвітні зимові ігри Спеціальних Олімпіад в Бойсе, штат Айдахо, США за участі 2000 спортсменів з 100 країн світу. Змагання відвідав Віце-президент США Джо Байден.

В травні 2009 року в Національній галереї США з'явився портрет Юніс Кеннеді Шрайвер. Це перший випадок в історії країни, коли в Національній галереї представлено портрет особи, яка не є Президентом США або першою леді. 11 серпня 2009 року засновниця Спеціальної Олімпіади,

Юніс Кеннеді Шрайвер, померла в своєму будинку в штаті Массачусетс.

У червні 2010 року відбувся перший Глобальний конгрес Спеціальних Олімпіад у Марракеші, Марокко. Сотні лідерів Спеціальних Олімпіад з усього світу зібралися разом, щоб визначити стратегію роботи на наступні п'ять років. У вересні цього ж року у 100 країнах світу вперше проведено День Юніс Кеннеді Шрайвер. Ця подія започаткувала традицію щорічного відзначення внеску Юніс Кеннеді Шрайвер у розвиток Спеціальних Олімпіад. Проведення Дня Юніс Кеннеді Шрайвер в різних країнах світу сприяє поширенню руху, розповсюдженню ідей та ефективній реалізації завдань Спеціальних Олімпіад.

XIII Всесвітні літні ігри відбулися 25 червня – 4 липня 2011 року в Афінах (Греція). В змаганнях взяло участь 7000 спортсменів з 170 країн світу. В іграх також взяли участь 2500 тренерів, 25000 волонтерів, 3000 технічного персоналу та суддів та десятки тисяч членів родин, друзів, вболівальників. Змагання відбулися з 22 видів спорту. У вересні цього ж року було прийняте рішення, що наступні Всесвітні літні ігри Спеціальних Олімпіад повернуться на їх батьківщину після 16-річної перерви та відбудуться у липні 2015 року в США, в м. Лос-Анджелес, штат Каліфорнія.

Важливою подією для подальшого розвитку Спеціальних Олімпіад було спільне рішення з Національною баскетбольною асоціацією (NBA) та компанією Coca-Cola, що було прийняте в лютому 2012 року, про проведення, починаючи з 2013 року, щорічного заходу з Об'єднаного баскетболу в межах All-Star Weekend в Х'юстоні, Техас, США.

У жовтні 2012 року Міжнародною організацією Спеціальних Олімпіад було прийняте рішення про проведення Всесвітніх зимових ігор 2017 року в Граці і Шладмінгу в Штирії, Австрія. Це символічне рішення, оскільки знаменує собою повернення до Австрії – країни, де вперше (у 1993 році) Всесвітні ігри Спеціальної Олімпіади проводилися за межами США.

В грудні 2012 року один з найуспішніших проєктів звукозапису – «Very Special Christmas» – відзначив своє 25-річчя. Серія залучила близько \$ 109 млн., що були використані на допомогу програмам Спеціальних Олімпіад по всьому світу (Камбоджа, Лаос, Тимор-Лешті, Лесото, США, Росія, Китай і Уганда).

2013 рік в історії Міжнародного спортивного руху Спеціальних Олімпіад розпочався з відкриття першого Глобального саміту Спеціальної Олімпіади. У заході взяли участь державні чиновники, правозахисники, а також керівники спортивних та ділових кіл для вивчення способів боротьби

з відчуженням та за права людей з обмеженими розумовими можливостями.

Саміт проходив в межах X Всесвітніх зимових ігор Спеціальної Олімпіади 2013 року в Пхенчхані, Республіка Корея. В змаганнях, що проходили, з 29 січня по 5 лютого взяло участь 3300 спортсменів з 111 країн світу. В програму ігор традиційно включені гірськолижний спорт, лижні гонки, фігурне катання, сноубординг, сноушуйнг та ковзанярський спорт. Всесвітні зимові Ігри у Пхенчхані встановили новий рекорд програми «Здорові спортсмени»: 1 лютого було проведено 2569 обстежень, більше, ніж будь коли, протягом одного дня.

6 вересня 2013 року компанія Walt Disney, телекомпанія ESPN та Міжнародна організація Спеціальних Олімпіад оголошують про дворічну глобальну ініціативу, яка використовуватиме сили спорту для створення середовища соціального включення та прийняття осіб з відхиленням розумового розвитку. Ці зусилля об'єднують людей з інтелектуальними порушеннями та без них через Спеціальні Олімпіади в межах програми Партнерський спорт. Завдяки багатомільйонним інвестиціям, Disney та телекомпанія ESPN підтримають мету Спеціальної Олімпіади досягнути показників програми Партнерський спорт 1 мільйон учасників

В лютому 2014 року Президент Республіки Малаві проводить перший в історії Африканський форум лідерів з проблем осіб з інвалідністю у партнерстві зі Спеціальною Олімпіадою. Цей захід сприяв посиленню співпраці між главами Африканського регіону та Міжнародної організації Спеціальних Олімпіад з метою розвитку Африки з більш широкою інтеграцією. У липні 2014 року Президент США Барак Обама та перша леді Мішель Обама проводять «Урочистості для Спеціальної Олімпіади» у Білому домі. Провідні громадські активісти, бізнес-лідери, спортивні легенди та громадські організації взяли участь у заході, який відзначив значну роботу, що проводять Спеціальні Олімпіади із залучення молоді до боротьби з дискримінацією, нетерпимістю та несправедливістю у своїх школах та громадах.

XIV Всесвітні літні ігри Спеціальних Олімпіад проходять у Лос-Анджелесі, Каліфорнія, США з 25 липня по 2 серпня 2015 року. В змаганнях взяло участь понад 6200 спортсменів та партнерів з 165 країн світу. Змагання проводилися з 25 видів спорту.

У 2016 році вперше на посаду генерального директора Спеціальних Олімпіад призначено не громадянина США, а волонтерку Спеціальних Олімпіад, Мері Девіс з Ірландії.

У березні 2017 року Всесвітні зимові ігри Олімпіади проходять у Граці та Шладмінгу в Штирії (Австрія). Це ознаменувало повернення до Австрії,

місця проведення перших Всесвітніх ігор Спеціальних Олімпіад, що проходили за межами США. В цих змаганнях взяли участь 2.700 спортсменів та 1100 тренерів зі 107 країн світу. Було залучено також 3.000 волонтерів та 5.000 представників родин спортсменів з відхиленням розумового розвитку. Програма змагань складалася з 9 видів спорту.

Важливим в історії руху Спеціальних Олімпіад став 2018 рік – рік святкування 50-річного ювілею. Програма святкування включала низку масштабних заходів. Найважливіший з них – Всесвітній день включення. 20 липня 2018 року понад 225 визначних пам'яток у всьому світі взяли участь у програмі Light Up Red. Історичні пам'ятки по всьому світу були підсвічені червоним світлом на честь 50-ї річниці Спеціальних Олімпіад. Урочистості відбулися також на місці народження Спеціальної Олімпіади, на Солдатському полі в Чикаго (де проходили I Міжнародні ігри Спеціальних Олімпіад у 1968 році), де пройшло масове святкування. Цей був сімейний фестиваль з широкою програмою спортивних розваг, інтерактивних ігор, виставок, що проходили під гаслом «InclusionRevolution».

Також з нагоди святкування ювілею був проведений міжнародний турнір з партнерського футболу за участі 24 жіночих та 24 чоловічих команд на призи корпорації Toyota. В межах святкування також відбувся традиційний 4-мильний смолоскиповий пробіг працівників правоохоронних органів та спортсменів Спеціальної Олімпіади з усього Чикаго.

Попри те, що діяльність Міжнародної організації Спеціальних Олімпіад упродовж усіх років її існування відбувалася з метою інклюзії осіб з відхиленнями розумового розвитку, слід наголосити, що саме святкові заходи з нагоди 50-річчя започаткували кампанію #InclusionRevolution.

З 14 по 21 березня 2019 року вперше на Близькому Сході проходили XV Всесвітні літні ігри Спеціальних Олімпіад в Абу-Дабі, Об'єднані Арабські Емірати (ОАЕ).

Ігри розпочалися із зіркової церемонії відкриття, за участі Пола Оукенфолда, Аврила Лавінья та Луїса Фонсі. Протягом тижня понад 2400 спортсменів змагались у 24 видах спорту. В Абу-Дабі були представлені 200 країн, більше 20 з яких вперше відвідували змагання такого масштабу. На іграх працювало понад 20 000 волонтерів з 47 країн світу та понад 300 керівників різноманітних місцевих організацій. Важливим результатом XV Всесвітніх літніх ігор Спеціальних Олімпіад було започаткування програми Партнерського спорту в усіх школах Об'єднаних Арабських Еміратів та створення Асоціації «Матері рішучості» для задоволення та підтримки потреб сімей дітей з інтелектуальною недостатністю та для того, щоб вони могли

отримати максимальний розвиток через систему освіти та навчання.

Слід зазначити також, що важливими подіями у міжнародному русі Спеціальних Олімпіад в останні роки були угоди з глобальними компаніями-спонсорами та партнерами. В останнє десятиліття відзначається суттєва активізація цього важливого напрямку діяльності. Багаторічним спонсором міжнародного руху Спеціальних Олімпіад є компанія Coca-Cola, що нині має статус основного партнера Спеціальної Олімпіади та здійснює підтримку як міжнародних, так і національних спортивних проектів.

Також від 1987 року студія звукозапису «Very Special Christmas» здійснює фінансування Спеціальних Олімпіад у всьому світі, запровадила масштабні заходи (запис альбомів) для збору коштів на потреби Спеціальних Олімпіад. Альбом започаткував традицію запису пісень, кліпів, зразків музики, відео і фото, присвячених Різдву, що використовується на потреби Спеціальних Олімпіад.

Також вже майже 40 років партнером Спеціальних Олімпіад є компанія P&G. Співпраця з Фондом Голісано сприяла розширенню медичних послуг для людей з порушеннями інтелекту.

Нині статус «спонсор-гордість» мають компанії «AERIE», Gohnson&Gohnson, Bank of America, Unites Airlines, KERRY. Спеціальні Олімпіади Європи та Євразії налагодили співпрацю в межах програми ERASMUS+.

Компанія «Anytime Fitness» здійснює підтримку спортсменів Спеціальних Олімпіад у фітнес поїздах. Телекомпанія ESPN є офіційним партнером Спеціальних Олімпіад з питань телерадіомовлення та глобальним презентаційним спонсором програми Партнерський спорт (Unified Sports).

Американська компанія спортивного взуття «Finish line» забезпечує волонтерську підтримку руху Спеціальних Олімпіад.

Виробничо-торгова група компаній «IKEA foundation» на міжнародному рівні здійснює підтримку програми молодих атлетів Спеціальних Олімпіад. Компанія Microsoft є офіційним технологічним партнером.

Компанія «IRIS O'BRIEN FOUNDATION» надає фінансову підтримку руху Спеціальних Олімпіад у всьому світі. Дослідницько-консалтингова компанія «KANTAR» є спонсором волонтерської програми Спеціальних Олімпіад «Лідерство молодих спортсменів». Компанія «Met Life Foundation» є спонсором волонтерської програми Молодих Атлетів Спеціальних Олімпіад.

Корпорація Toyota – є глобальним спортивним партнером Спеціальних Олімпіад від 2018 року.

Ця співпраця з великою кількістю провідних та стабільних у фінансовому відношенні компаній є

основою прогресу міжнародного спортивного руху Спеціальних Олімпіад.

Важливим завданням дослідження було встановити та проаналізувати кількісні показники розвитку міжнародного спортивного руху Спеціальних Олімпіад на сучасному етапі. На початку III періоду (2003 рік) кількість спортсменів не перевищувала 2 млн., а в 2011 році міжнародний рух Спеціальних Олімпіад подолав 4-х мільйонний бар'єр, тобто впродовж останніх років відбулося подвоєння кількості спортсменів [7]. Разом з тим, в зазначеному періоді відбувся перехід зі стратегії кількісного (екстенсивного) до якісного розвитку. Це стосується, зокрема, якості забезпечення тренувального процесу, організації змагань, рівня підготовленості та кількісного складу тренерських кадрів. У 2011 році, наприклад, завдяки змінній стратегії набору тренерів, були залучені більш підготовлені фахівці, Міжнародна організація Спеціальних Олімпіад починає рекомендувати акредитованим програмам створювати умови для зручності роботи висококваліфікованих тренерів, висувати вимоги щодо наявності спеціальної освіти чи впроваджувати сертифікацію тренерів. Протягом III періоду (2003-2011 рр.) кількісні показники розвитку програми «Партнерський спорт» зросли у 8 разів, прогрес програми «Молоді спортсмени» є дуже важливим прогностичним показником подальшого розвитку Спеціальних Олімпіад, кількість учасників програми лідерства спортсменів збільшилася понад як в 4 рази, програма «Здорові спортсмени» на Всесвітніх іграх охоплює 99% учасників та пропонує якісно нові проекти, в межах програми розпочато інформування спортсменів та їх батьків про раціональне харчування та регулювання ваги тіла.

У 2012 році вперше було здійснено облік кількості сертифікованих тренерів у кожному регіоні. Хоча визначення поняття «сертифікований тренер» може змінюватися залежно від регіону, воно відображає, що тренер отримав певні форми спеціальної підготовки і має стандартний рівень знань про роботу за програмами Спеціальних Олімпіад.

В III періоді спостерігається суттєвий прогрес за переважною більшістю показників, що відображають розвиток програм Спеціальних Олімпіад Східної Азії, що пов'язано, насамперед, із проведенням Всесвітніх літніх ігор 2007 року в Шанхаї (Китай). Кількісне та якісне зростання програм Спеціальних Олімпіад двох регіонів Азійсько-Тихоокеанського та Східної Азії, сукупні показники діяльності яких перевищують 60% від загальних показників міжнародного руху Спеціальних Олімпіад, призвели до втрати Північною Америкою лідерства за кількістю спортсменів. На перші позиції поступово виходить спочатку регіон Східна Азія, згодом – і Азійсько-Тихоокеанський регіон. Таким

чином, на тлі стрімкого зростання показників розвитку азійських Спеціальних Олімпіад, спостерігається більш пропорційний розвиток програм в регіонах світу. За десятирічний період розвитку представництво Північноамериканського регіону знизилось з 50,8% (тобто на початку XXI століття більше половини спортсменів в світі представляли програми США) до 18,4%. Натомість, представництво Азійсько-Тихоокеанського регіону та Східної Азії за 10 років зросло з 5% та 8,5% до 24,2% та 29,3% відповідно. Позитивним також для даного періоду є збереження темпів зростання для африканських акредитованих програм.

40-річний ювілей, що відсвяткували міжнародні Спеціальні Олімпіади в III періоді (2008 рік), зорієнтував стратегічне планування діяльності на наступний період розвитку на довгострокові комунікаційні програми. Започаткований глобальний брендинг та кампанія з інформування громадськості, що, зокрема, полягала у термінологічній уніфікації, уникнення вживання терміна «розумова відсталість». Поточний період Спеціальні Олімпіади вважають «ною ерою» за масштабами використання соціальних мереж та інших засобів масової комунікації.

В III періоді Ігор Спеціальних Олімпіад спостерігається прогрес значної кількості показників розвитку. Разом з тим, 2008-2009 рр. відзначилися гальмуванням темпів приросту або наявністю негативної динаміки окремих показників, що спричинено, вважаємо, глобальною економічною кризою. В першу чергу це стосується економічних показників (дотація на спортсмена, готівковий прибуток, прибуток у вигляді товарів та послуг), зниження яких в ці роки досі не компенсовано. У 2009 році в 4 регіонах (включаючи Північну Америку) з 7 зменшилася кількість спортсменів, які не залучені до змагань за програмами Спеціальних Олімпіад. Знизилася також кількість тренерів у порівнянні з 2008 роком

та, відповідно, зросла кількість спортсменів на одного тренера. Загалом, аналіз економічних показників виявив найбільші регіональні відмінності. Це стосується як розмірів дотації на спортсмена, так і загальних прибутків регіональних програм Спеціальних Олімпіад. В окремі роки переважання Північноамериканського регіону становить 500 разів порівняно з прибутками регіону з найбільшою кількістю спортсменів – Східною Азією. Слід відзначити, що в загальному прибутку окремих регіонів в останні роки зростає питома вага надходжень у вигляді товарів та послуг.

Щодо популярності окремих видів спорту, III період характеризується відносною стабільністю. Беззаперечними лідерами є види спорту, що також мають надзвичайно високу популярність в олімпійському та професійному спорті – легка атлетика та футбол. Ці види спорту представлені понад як в 200 акредитованих програмах Спеціальних Олімпіад.

Виявлення сучасних тенденцій у розвитку міжнародного спортивного руху Спеціальних Олімпіад необхідно було проаналізувати кількісні показники його розвитку в останні роки. Для аналізу обрано показники загальна кількість спортсменів, кількість тренерів, кількість змагань, кількість партнерів.

Найважливішим показником, що визначає актуальний стан та стратегію розвитку програм Спеціальних Олімпіад є кількість спортсменів. Його динаміку представлено на **рисунку 1**. Він демонструє позитивне зростання з незначними стабільними темпами приросту. Загалом у III періоді зафіксовано виключно позитивну динаміку цього показника – загальне зростання у 2.4 рази. В досліджуваній період зростання має виражений лінійний характер.

Щодо динаміки кількості змагань – вона також загалом носить позитивний характер. Упродовж

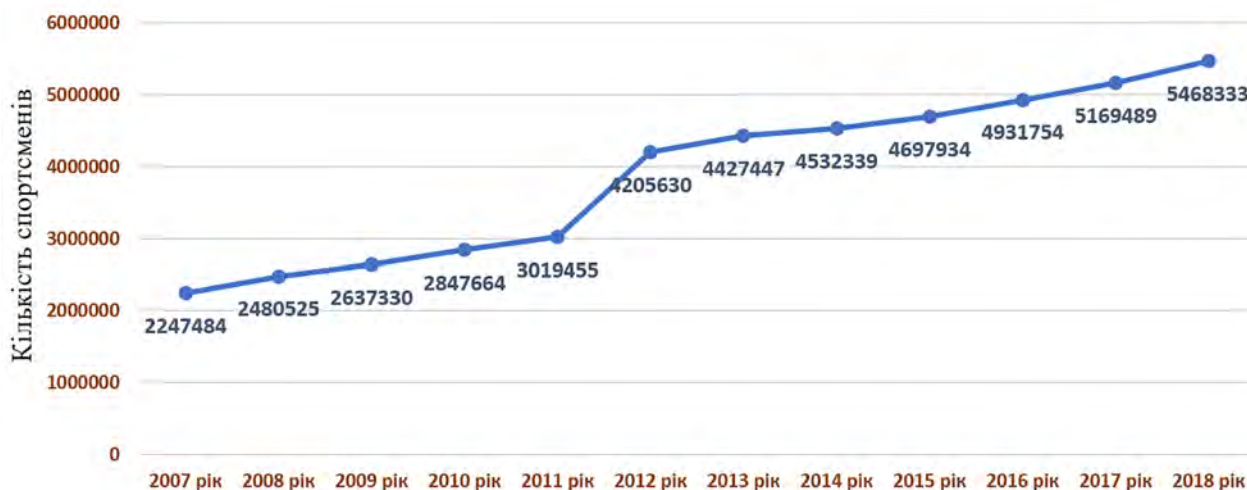

Рис. 1 – Динаміка кількості спортсменів Спеціальних Олімпіад у III періоді

досліджуваного періоду зростання становить 3,5 рази. Зафіксовано незначне зниження цього показника у 2017 році (рис. 2).

Динаміка кількості тренерів Спеціальних Олімпіад також загалом носить позитивний характер з незначним зниженням у 2017 році. Упродовж досліджуваного періоду зростання становить 2,2 рази. (рис. 3).

Важливим показником розвитку руху Спеціальних Олімпіад є показник «кількість партнерів+спортсменів», оскільки він відображає розвиток волонтерської програми Партнерський спорт. В досліджуваному періоді зафіксовано позитивну його динаміку, що має лінійний характер. Загальне зростання становить 2,2 рази (рис. 4).

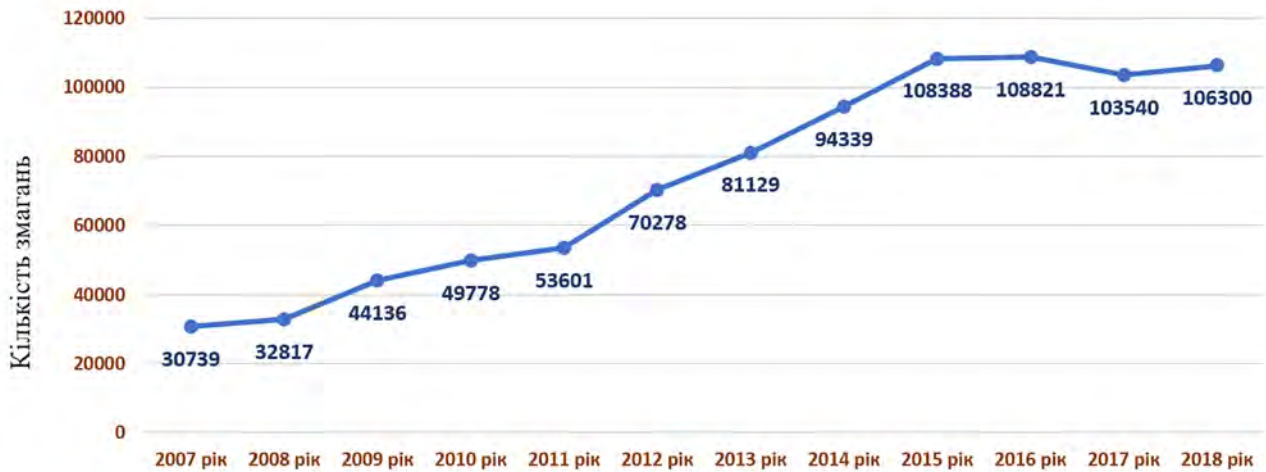

Рис. 2 – Динаміка кількості змагань Спеціальних Олімпіад у III періоді

Рис. 3 – Динаміка кількості тренерів Спеціальних Олімпіад у III періоді

Рис. 4 – Динаміка кількості атлетів і партнерів Спеціальних Олімпіад у III періоді

Слід підкреслити, що в даному дослідженні автори спиралися на аналіз подій та статистичних даних, що відображають розвиток руху Спеціальних Олімпіад до 2019 року. Наступні роки (2020-2021) потребують окремого вивчення через особливості розвитку руху, що зумовлені пандемією COVID-19.

Аналіз отриманих цифрових даних дозволяє уточнити сучасні тенденції розвитку руху Спеціальних Олімпіад, що описані в попередніх дослідженнях [4] та стосувалися періоду до 2012 року (табл. 1).

Слід підкреслити, що в результаті дослідження виявлено інформацію, що вимагала корекції певних тенденцій. Так, наприклад, щодо першої

тенденції, що представлена в літературі (табл. 1) пропонуємо інше трактування оскільки відстеження динаміки більшості показників упродовж більш тривало періоду дійсно демонструє їх лінійну позитивну динаміку. Оскільки в попередніх дослідженнях розглядався період до 2012 року, були підстави виділяти тенденцію стабілізації. Аналіз кількісних показників останніх років заперечує це твердження. Розвиток Спеціальних Олімпіад є стабільно позитивним.

Також вважаємо, потребує корекції тенденція 3 (табл. 1), оскільки напрями діяльності Міжнародного руху Спеціальних Олімпіад пов'язані із реалізацією великої кількості різноманітних програм. На даному етапі ці уточнення є зайвим.

Таблиця 1 – Тенденції розвитку руху Спеціальних Олімпіад у III періоді

№	Тенденції розвитку руху Спеціальних Олімпіад у III періоді (2003-2012) (Передерій А.В., 2013)	Тенденції розвитку руху Спеціальних Олімпіад у III періоді (2003-2018)
1	Хвилеподібно-позитивна динаміка усіх показників розвитку із деяким вповільненням темпів приросту, що пов'язано з поступовим досягненням їх граничних, для теперішнього етапу, величин	Стабільна позитивна динаміка усіх показників розвитку із рівномірними темпами приросту
2	Регіональна диспропорція в кількісних та якісних показниках розвитку, переважання програм регіонів Східної Азії та Азійсько-Тихоокеанського за кількісними, та суттєве переважання регіону Північної Америки за якісними, в т.ч. економічними показниками	
3	Розширення напрямів діяльності, широка підтримка волонтерських програм, що охоплюють як адаптовані спортивні програми («Партнерський спорт», «Програма розвитку рухової активності», «Молоді спортсмени» тощо), так і соціальні програми неспортивного характеру («Здорові спортсмени», «Програма лідерства спортсменів», «Смолоскиповий пробіг» тощо), паралельний розвиток яких максимально сприяє реалізації завдань руху Спеціальних Олімпіад	Широка підтримка волонтерських програм, що охоплюють як адаптовані спортивні програми («Партнерський спорт», «Програма розвитку рухової активності», «Молоді спортсмени» тощо), так і соціальні програми неспортивного характеру («Здорові спортсмени», «Програма лідерства спортсменів», «Смолоскиповий пробіг» тощо), паралельний розвиток яких максимально сприяє реалізації завдань руху Спеціальних Олімпіад
4	Глобалізація міжнародного руху Спеціальних Олімпіад, що полягає у створенні та ефективному функціонуванні акредитованих програм в переважній більшості країн світу, в розширенні географії місць проведення масштабних заходів, в тому числі проведення Всесвітніх ігор за межами США, при збереженні, разом з тим, переваги акредитованих програм Північноамериканського регіону	
5	Поєднання широкої волонтерської підтримки різних аспектів діяльності Спеціальних Олімпіад з переходом до високопрофесійних підходів в забезпеченні тренувального процесу та організації змагань: сертифікація тренерів, вимоги щодо їх спеціальної підготовленості чи освіти, он-лайн тренінги, пошук додаткових шляхів залучення тренерських кадрів	
6	Орієнтація в підборі видів спорту для спортсменів з вадами розумового розвитку на рівень їх популярності в суспільстві, виражений пріоритет легкої атлетики та футболу в більшості акредитованих програм Спеціальних Олімпіад	
7	Максимальне використання медіа-ресурсів, тісна співпраця з засобами масової інформації, ребрендинг Спеціальних Олімпіад, уніфікація термінологічних підходів	
8		Започаткування глобальних неспортивних подій з метою популяризації руху Спеціальних Олімпіад, руйнування стереотипів негативного ставлення до осіб з інтелектуальними вадами (форуми, саміти, конгреси)
9		Запровадження кампанія #InclusionRevolution
10		Активна співпраця зі спонсорами

Окрім того, вважаємо доцільним виокремити нові тенденції розвитку Міжнародного спортивного руху Спеціальних Олімпіад: активна співпраця зі спонсорами (розширення кола партнерів), що забезпечує стабільний подальший розвиток; запровадження кампанія #InclusionRevolution; започаткування глобальних неспортивних подій з метою популяризації руху Спеціальних Олімпіад, руйнування стереотипів негативного ставлення до осіб з інтелектуальними вадами (форуми, саміти, конгреси) (табл. 1).

Разом з тим, переважну більшість тенденцій, що описано в літературі, авторами повністю підтверджено. Таким чином, в результаті проведеного статистичного аналізу, узагальненої характеристики основних подій розвитку Міжнародного спортивного руху Спеціальних Олімпіад, наукову гіпотезу щодо виокремлення наступного – четвертого періоду не підтверджено.

Висновки

1. В результаті дослідження охарактеризовані важливі події III періоду Міжнародного спортивного руху Спеціальних Олімпіад. Аналіз сучасного періоду розвитку руху включав як Всесвітні ігри (літні та зимові), їх кількісні показники, так і, окрім змагань, були досліджені неспортивні заходи між-

народного рівня, які вплинули на розвиток руху Спеціальних Олімпіад.

2. Виявлено стабільну позитивну динаміку показників кількості змагань, кількості тренерів, кількості спортсменів, кількості атлетів і партнерів, що свідчить про ефективний розвиток руху Спеціальних Олімпіад.
3. В процесі дослідження підтверджено більшість описаних в попередніх дослідженнях тенденцій розвитку Міжнародного спортивного руху Спеціальних Олімпіад на сучасному етапі, деякі уточнені та виділено нові: активна співпраця зі спонсорами (розширення кола партнерів), що забезпечує стабільний подальший розвиток; запровадження кампанія #InclusionRevolution; започаткування глобальних неспортивних подій з метою популяризації руху Спеціальних Олімпіад, руйнування стереотипів негативного ставлення до осіб з інтелектуальними вадами (форуми, саміти, конгреси).

Перспективи подальших досліджень пов'язані із вивченням міжнародного руху Спеціальних Олімпіад та інших міжнародних спортивних організацій для осіб з відхиленням розумового розвитку в сучасних умовах з врахуванням глобальних наслідків пандемії.

References

1. Briskin YuA. *Adaptivnyy sport. Spetsialni Olimpiady* [Adaptive sports. Special Olympiads]. Lviv: Akhil; 2003. 128 s. [Ukrainian]
2. Briskin YuA, Perederiy AV. *Vstup do teorii sportu invalidiv* [Introduction to the theory of sports for the disabled]. Lviv; Apriori, 2008. 70 s. [Ukrainian]
3. Slynaychuk K, Karpenko L. *Istoriya spetsialnoyi olimpiady Ukrayiny* [History of the Special Olympiad of Ukraine]. *Ozdorovcha i sportyvna robota z nepovnospravnymy*. 2003;1:81–85. [Ukrainian]
4. Perederiy AV. *Spetsialni Olimpiady v suchasnomu sviti* [Special Olympiads in the modern world]. Lviv: LDUFK, 2013. 296 s. [Ukrainian]
5. Perederiy AV, *Sovremennye tendentsyy razvytyya mezhdunarodnogo sportyvnoho dvyzhenyya spetsyalnykh olympyad* [Current trends in the development of the international sports movement of special Olympics]. *Uchenye zapysky*. 2013;16:81-90. [Russian]
6. Briskin YuA, *Sport invalidiv* [Sports for the Disabled]. K: Olimpiyska literatura; 2006. 263 s. [Ukrainian]
7. Special Olympics. Available from: <https://www.specialolympics.org/what-we-do/games-and-competition?locale=en>

UDC 796.03-056.313

Modern Trends in Sports Movement of Persons with Intellectual Disabilities

Perederiy A. V., Smyrnovskyy S. B., Tevlin L. D.

Abstract. *The purpose of the study was to analyze the features of the international sports movement of people with intellectual disabilities at the present stage – in the period since 2003 to 2019. The following tasks were realized: to characterize the main historical events in the development of the international sports movement of the Special Olympics in the third period (since 2003); to establish the dynamics of quantitative indicators of the development of the international sports movement of the Special Olympics at the present stage; to identify modern trends in the international sports movement of the Special Olympics.*

Materials and methods. Such methods were used in the study: theoretical level: analogy, analysis and synthesis, historical methods (comparative-historical and retrospective); sociological research methods: analysis of documentary materials; methods of mathematical statistics.

Results and discussion. The analysis takes into account the trends of humanization, democratization and integration of global society, which became the basis for the powerful development of adaptive sports. Quantitative indicators of the Special Olympiad program were used to analyze this period: the total number of athletes (increased more than by 2 times), the number of coaches (increased by 2.2 times), the number of competitions increased by 3.5 times, the number of partners (increased by 2.2 times), as well as the content and characteristics of major events (including non-sporting), which is an integral part of the international movement of Special Olympics. As a result of our study the trends of development of the international sports movement for persons with deviations of mental development are specified. Compared to previous literature data, which characterized the phenomenon during a long historical period (since its foundation in 1968 to 2012), the following trends were additionally highlighted for the first time: active cooperation with sponsors (expansion of partners), which ensures stable further development; introduction of the #InclusionRevolution campaign; launching global non-sporting events to promote the Special Olympics movement, breaking stereotypes of negative attitudes towards people with intellectual disabilities (forums, summits, congresses).

Conclusion. Important events of the third period of the International Sports Movement of Special Olympiads are characterized. Stable positive dynamics of indicators of the number of competitions, the number of coaches, the number of athletes, the number of athletes and partners was revealed, which testifies to the effective development of the Special Olympics movement. Most of the trends in the development of the International Sports Movement of Special Olympics at the present stage, described in previous studies, have been confirmed.

Keywords: persons with intellectual disabilities, international sports movement, modern stage, trends.

ORCID and contributionship:

Alina V. Perederiy : 0000-0002-5511-2478 ^{A,D,E,F}

Sergiy B. Smyrnovskyy : 0000-0002-5335-0683 ^{BC}

Ludmyla D. Tevlin : 0000-0002-3530-5555 ^{A, B}

A – Work concept and design, B – Data collection and analysis,
C – Responsibility for statistical analysis, D – Writing the article,
E – Critical review, F – Final approval of the article

CORRESPONDING AUTHOR

Alina V. Perederiy

Ivan Boberskiy Lviv State University of Physical Culture,
Theory of Sport and Physical Culture Department
11/219, Kostyushko St., Lviv 79007, Ukraine
tel: +380677769529, e-mail: alinakrismam@gmail.com

The authors of this study confirm that the research and publication of the results were not associated with any conflicts regarding commercial or financial relations, relations with organizations and/or individuals who may have been related to the study, and interrelations of coauthors of the article.

Стаття надійшла 03.02.2022 р.

Рекомендована до друку на засіданні редакційної колегії після рецензування